International Science Journal of Management, Economics & Finance
2022; 1(5): 10-16
https://isg-journal.com/isjmef/
doi: 10.46299/j.isjmef.20220105.02
ISSN: 2720-6394

Теоретичні аспекти впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банку

Наталія Данік
Кафедра економіки, менеджменту та фінансів, природничий факультет, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна
ORCID 0000-0001-5821-6232

Артур Ємельянов
Кафедра економіки, менеджменту та фінансів, природничий факультет, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна

Для цитування цієї статті:
Данік Наталія, Ємельянов Артур. Теоретичні аспекти впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банку. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 1, No. 5, 2022, pp. 10-16. doi: 10.46299/j.isjmef.20220105.02.
Надійшла до редакції: 27 жовтня 2022 р.; **Схвалено:** 02 листопада 2022 р.; **Опубліковано:** 01 грудня 2022 р.

Анотація: Основною та невід'ємною частиною ресурсів банків є фінансові ресурси. Банківська установа, як і будь-яка юридична особа, вимагає стартового та поточного капіталу для проведення економічної діяльності. Постійна нестача капіталу в банках негативно відображається на доступності кредитних ресурсів, для інших учасників економіки, та їх вартості. Результати дослідження показують, що єдиного визначення фінансових ресурсів серед вітчизняних і зарубіжних вчених немає, але трактування поняття банківських фінансових ресурсів дуже схожі. Перша група вчених визначає ресурси банку як загальну суму наявних у банку коштів, які використовуються для здійснення активних операцій. Друга група вчених дає більш широке визначення сутності банківських ресурсів. Вони вважають, що банк – це сукупність ресурсів власних і «чужих» (залучених) коштів, які використовуються для здійснення активних операцій. Третя група вчених веде найбільш точне, ґрунтовне і вичерпне визначення банківських ресурсів. Відповідно до них, банківські ресурси - це сукупність власних, залучених і позикових коштів, якими володіє банк і використовуються для здійснення банківської діяльності. У результаті проведеного дослідження, аналізу трьох визначень, наведених трьома групами авторів, обґрунтування розподілу кредитних і депозитних ресурсів, зумовлених характером залучення, управління та вартості ресурсів автором сформовано власне визначення фінансових ресурсів банку. Банківські ресурси впливають на ліквідність, платоспроможність, і, відповідно, рівень доходу банку. Отже, підвищення ефективності ресурсного забезпечення банку є важливою та актуальною проблемою функціонування банківської системи.

Ключові слова: ресурси, ресурсна база, залучені ресурси, власні ресурси, активні операції, пасивні операції, банк, депозитні операції, банківська система.

1. Вступ

У даній статті досліджено питання впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банку, аналіз, структурування, ефективного управління [1]. Основою дослідження стали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених і дослідницьких груп.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об’єктом дослідження є формування банківських фінансових ресурсів на макроекономічному рівні, та якість ресурсної бази. Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають при формуванні і управління фінансовими ресурсами банків, та вплив їх якісного складу для підвищення фінансової стійкості банку. Фінансові ресурси банку - це сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банку і складаються з власного капіталу банку, залучених і залучених коштів, отриманих банком на умовах терміновості (на певну дату), за винагороду, та використовували останню для надання повного спектру банківських послуг [2].

3. Мета та задачі дослідження

Метою даної роботи є дослідження якості ресурсної бази з точки зору її впливу на фінансову стійкість банку.

4. Аналіз літератури

Питаннями формування ресурсної бази банку, її аналізу, структурування та ефективним управлінням займаються як вітчизняні, так і іноземні вчені, зокрема М.Д. Алексєєнко (Alekseienko, 2002), О.М. Мороз, М.І., Савлук (Moroz, Savluk, Pukhovkina, 2002), О.І, Лаврушин (Lavrushyn, Mamonova, Valentseva, 2009), О. Васюренко, І. Федосик (Vasiurenko, Fedosik, 2002), С. Ст. Землячов (Zemliachov, 2009), Л. Кутідзе, О. Гранько (Kutidze, Hranko, 2009), В.І. Міщенко (Mishchenko, Slavianska, Koreneva, 2007), О.П. Присяжнюк (Prysiazhniuk, 2011). За результатами проведеного дослідження, приходимо до висновку що, враховуючи катастрофічну ситуацію в економіці України, бойові дії на її території, падіння рівня довіри до банківської системи, суттєве скорочення кількості банків, скорочення інвестицій у країну з одного боку, та збільшення каналів залучення коштів у банківську систему в умовах розвитку IT технологій, розробку та впровадження банками додаткових послуг та можливостей управління фінансовими ресурсами з іншого, якість ресурсної бази банку, аналіз її сутності та структури вимагає додаткового вивчення [3].

5. Методи досліджень

У статті для розробки теоретико-методологічних та прикладних засад формування ресурсної бази банків використано такі сучасні наукові методи: діалектичний метод пізнання (для формування теоретичних засад впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банків); історичний підхід (під час дослідження еволюції та особливостей формування ресурсної бази банків у сучасній Україні); системний аналіз (у дослідженні складових ресурсної бази банку, її формування та використання з метою виявлення основних тенденцій і чинників, що їх зумовлюють); порівняльний аналіз (з метою співставлення ефективності впливу ресурсної бази на фінансову стійкість банку); абстрактно-логічний (для формування теоретичних узагальнень та формулювання висновків дослідження); графічної візуалізації (у цілях наочного представлення результатів розрахунків та аналізу); статистичні (при визначенні рівня ефективності від запропонованих положень).

6. Результати досліджень

В умовах важкої фінансової кризи, суттєвого відтоку коштів з банківської системи, воєнних дій на території держави, значної втрати довіри суб'єктів економічних відносин - особливо важливим і актуальним є залучення банками фінансових ресурсів, ефективне

управління ними та забезпечення функціонування національної економіки шляхом реалізації трансформаційної функції банківської системи, а саме - мобілізації вільних фінансових ресурсів і розподіл останніх щодо потреб. Результати дослідження показують, що єдиного визначення фінансових ресурсів серед вітчизняних і зарубіжних вчених немає, але трактування поняття банківських фінансових ресурсів дуже схожі. Перша група вчених визначає ресурси банку як загальну суму наявних у банку коштів, які використовуються для здійснення активних операцій [4]. Друга група вчених дає більш широке визначення сутності банківських ресурсів. Вони вважають, що банк – це сукупність ресурсів власних і «чужих» (залучених) коштів, які використовуються для здійснення активних операцій [5]. Третя група вчених веде найбільш точне, ґрунтовне і вичерпне визначення банківських ресурсів. Відповідно до них, банківські ресурси - це сукупність власних, залучених і позикових коштів, якими володіє банк і використовуються для здійснення банківської діяльності [6]. У результаті проведеного дослідження, аналізу трьох визначень, наведених трьома групами авторів, обґрунтування розподілу кредитних і депозитних ресурсів, зумовлених характером залучення, управління та вартості ресурсів автором сформовано власне визначення фінансових ресурсів банку, а саме: це сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банку і складаються з власного капіталу банку, запозичених та залучених коштів, отриманих банком на умовах терміновості (визначеного терміну), платності та використовуються останнім надання всього спектра банківських послуг. Запропоноване визначення акцентує увагу на різній природі коштів, одержуваних банками, їх вартості, терміну використання та регулятивного аспекту. Впровадження трактування фінансових банківських ресурсів відповідно до наведеного визначення дозволить банківським установам виважено підійти до політики залучення ресурсів, збереження оптимальних пропорцій та отримання максимального прибутку [7]. Питання, пов'язані з фінансовими банківськими ресурсами, вимагають подальшого вивчення для пошуку нових шляхів поповнення фінансових ресурсів, яке ми хочемо розпочати з аналізу зміни кількості банків за останні 10 років, яке певною мірою і характеризує якість ресурсної бази і той рівень функціонування комерційних банків в Україні з врахуванням тенденцій до очищення банківської сфери від фейкових банків, які відбуваються в останні роки (табл.1).

Таблиця 1. Динаміка кількості банків на території України, 2012 – 2022 рр.

№	Показники	Роки										
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (на 1.08)
1	Кількість діючих банків, од.	176	180	163	117	96	82	77	75	73	71	68
2	з них: з іноземним капіталом	53	49	51	41	38	38	37	35	33	33	30
3	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	22	19	19	17	17	18	23	23	23	23	22

Наведені в таблиці дані демонструють стійку тенденцію до зменшення кількості банків в Україні зі 176 станом на 01.01.2012 до 68 на 01.08.2022 (зниження склало 61,4% до 2012 року). Детальний аналіз даних таблиці 1 свідчить, що банки з іноземним капіталом є більш фінансово стабільними, ніж банки лише з внутрішнім капіталом, тому спад кількості таких банків був менш різким і становив лише 43,4% (з 53 од. на 01.01.2012 до 30 од. на 01.08.2022). Найбільш стабільними є банки зі 100% іноземним капіталом, їх чисельність була більш-менш стабільною протягом аналізованих років і в кінцевому випадку так і залишилась 22 одиниці на 01.08.2022 рік (рис.1).

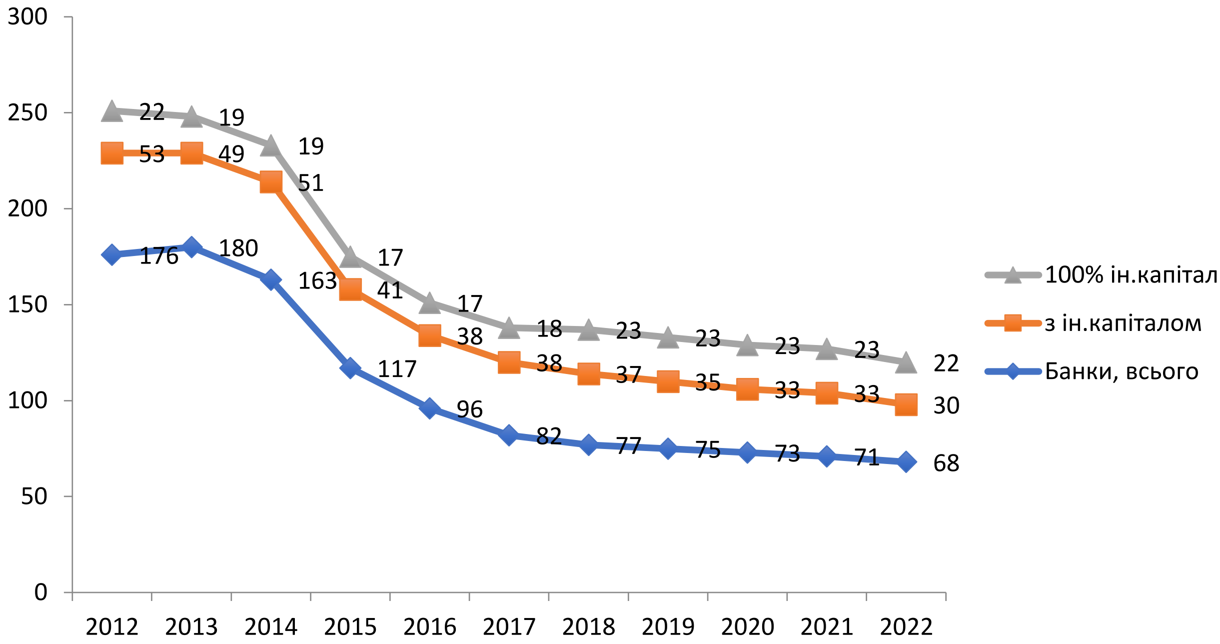

Рис.1. Структурно-динамічний аналіз кількості банків в Україні в 01.01.2012-01.08.2022

Цей аналіз показує, що ресурсна база банків з іноземним капіталом більш збалансована і тому більш надійна, що дозволяє цьому банку бути більш стійким до різноманітних стресів: ринкових викликів, зміни ринкових умов, пандемії, кризи та інше. В нинішніх умовах пандемічної кризи корона вірусу та війни в країні адекватність ресурсної бази та ефективне управління цими ресурсами в Україні стає ще більш актуальним [8]. Так, дані звіту НБУ «Про фінансову стабільність» (станом на червень 2022 року) свідчать, що військові дії провокували і провокують підвищення рівня капіталізації та кредитних ризиків. Ці два ризики зросли найбільше порівняно з іншими ризиками для українських банків. Так, рівень ризику достатності капіталу за даними НБУ по рейтинговій шкалі зріс з 4 балів у грудні 2019 року до 9 балів у червні 2022 року, а 10 балів – це найвищий рівень ризику, 0 – найнижчий.

В абсолютних величинах пасиви українських банків у 2016-2022 роках зростають, і темпи зростання досить високі. Так за ці 5 років їх вартість зросла на 64% (з 1333831 грн. на 01.01.2018 р. до 2189706 грн. на 01.08.2022 р.) (табл.2).

Таблиця 2.Динаміка та структура фінансових ресурсів банків України, 2017 – 2022 рр.

№	Показники	Роки					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022 (на 1.08)
1	Капітал	161108	154960	199921	209460	255514	239105
2	Зобов'язання банків	1172723	1204743	1293377	1613381	1797718	1950601
3	Всі ресурси	1333831	1359703	1493298	1822841	2053232	2189706
4	Питома вага зобов’язань,%	87,9	88,6	86,6	88,5	87,6	89,1
5	Питома вага капіталу, %	12,1	11,4	13,4	11,5	12,4	10,9

Водночас структура пасивів українських банків у 2017-2022 рр. (табл. 2) є більш-менш стабільною з позитивними тенденціями, а саме зростання частки зобов’язань банків порівняно з капіталом банків. Таким чином, станом на 1 серпня 2022 року частка капіталу у зобов'язаннях банків становить 10,9%, що на 10% менше, ніж на 1 січня 2017 року (12,1%).

Якість пасивів традиційно характеризується стабільністю ресурсної бази, величиною залучених коштів, показниками змін в процентних ставках, тобто тих ключових елементів, які безпосередньо формують конкретну депозитну політику. Стабільність ресурсної бази залежить від структури залучених коштів, на основі якої портфель активів визначається як за ступенем ризику, так і за умовами їх надання. Якість і кількість залучених коштів характеризують здатність банку зацікавити потенційних вкладників, щоб вони могли довірити їм свої кошти [9]. Оцінюючи критерій «капітальна база банку» більш детально можна сказати, що він оцінює розмір власного капіталу банку з точки зору достатності для задоволення інтересів вкладників і здатності компенсувати збитки. Основою кожного є власний капітал банку як одне з основних джерел формування ресурсної бази, яке одночасно є гарантом успішною діяльності банку, покликаної захистити та зберегти його фінансову стабільність і надійність, що викликає довіру клієнтів. Звідси висновок про збереження достатнього рівня капіталу, що є однією з головних умов стабільності банківської системи.

Від розміру власного капіталу, пасивів банку, якості та кількості залучених коштів залежить обсяг кредитних ресурсів банку, в кінцевому рахунку, а від розміру прибутку, фінансова стійкість і надійність банку.

Обсяг і структура залучених ресурсів, якість депозитної бази істотно впливають на рівень фінансової стійкості банку:

- обсяг залучених ресурсів визначає ведення активних операцій, що приносять дохід, а також зміцнюють позиції банку серед його конкурентів;
- величина позикових коштів впливає на витрати, які несе банк, а також на рівень прибутку;
- відповідність структури залучених ресурсів структурі в активах банку визначає ліквідність, тобто здатність банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами [10].

Важливість обсягу та якості залучених ресурсів передбачає такі критерії їх оцінки:

- вплив ресурсної бази на ліквідність банку;
- роль структури ресурсів у збільшенні прибутку;
- значення ресурсної бази у зміцненні позицій банку серед конкурентів [11].

Більшість залучених ресурсів переважно формується в процесі діяльності банку від депозитних операцій, від ефективного і правильного здійснення яких залежить стан успішної діяльності кожної кредитної установи, що, таким чином, є необхідною умовою для розробки депозитної політики. Роль депозитної політики комерційного банку відображається в забезпеченні прибутковості та ліквідності, створенні умов для стабільності, стабільності, надійності і діяльності, яка відповідає потребам клієнтів [12].

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Реалізація трактування фінансових ресурсів банку згідно з наведеним визначенням автора дозволяє банківським установам виважено підходити до політики мобілізації ресурсів, їх збереження та якістю ресурсної бази банку, вимагають подальшого вивчення для пошуку нових шляхів поповнення фінансових ресурсів банків [13]. Основні пріоритети збереження клієнтської бази та залучення нових клієнтів використовують систему заходів для підвищення якості та ефективності обслуговування шляхом удосконалення існуючої технології роботи, впровадження нової продукції та підвищення культури обслуговування. Реалізація цього завдання призводить до підвищення привабливості банку на ринку, збільшення кількості проведених операцій за допомогою банку, здешевлюючи банківські послуги та операції. У результаті всі ці заходи сприяють розвитку довгострокових відносин з клієнтами, зміцнення клієнтської бази та розвиток клієнтських ресурсів. Структура програми розвитку клієнтської бази повинна включати кілька ключових напрямків: 1) збереження клієнтської бази (підвищення якості обслуговування роботи з клієнтами, детальне вивчення потреб клієнтів різних категорій, розробка банківських продуктів для конкретних цільових клієнтів,

застосування диференційованого підходу до системи ціноутворення банківських послуг; використання сучасних цифрових технологій); 2) залучення нових клієнтів (пошук клієнтів банку на основі системного підходу, використання індивідуального планування роботи експерта із залучення нових клієнтів та поетапний контроль за його діяльністю, впровадження системи стимулювання працівників банку при залученні стратегічно важливих клієнтів); 3) проведення маркетингових досліджень (формування та реалізація маркетингової стратегії серед клієнтів щодо банківських послуг, щодо попиту на банківські продукти і послуги, регулярне коригування маркетингової політики банку); 4) робота з банківським персоналом (розробка та впровадження клієнто-орієнтованого підходу з послугами персонального менеджменту для значущих клієнтів) [14].

8. Висновки

Узагальнено і систематизовано теоретичні підходи до визначення фінансових ресурсів банку та його зміст. Залучена ресурсна база банку була диференційована відповідно до вартості і строків, на які мобілізуються кошти клієнтів банку. Проведено структурно-динамічний аналіз ресурсної бази українських банків за період 01.01.2012-01.01.2022 рр. Зроблено висновок, що банки з іноземним капіталом є більш фінансово стабільними, ніж банки, які мають лише внутрішній капітал, тобто ресурсна база банків з іноземним капіталом більш збалансована, а отже, надійніша, що дозволяє цьому банку бути більш стійким до різноманітних стресів: викликів ринку, зміни кон'юнктури ринку, пандемічні кризи, війни тощо. Встановлено, що з точки зору зобов'язань українських банків у 2017-2020 роках пасиви зростають, але швидкість зростання дещо повільна. У структурі пасивів банків кошти (депозити) фізичних осіб (стабільно переважають ощадні (депозитні) сертифікати) та кошти суб'єктів господарювання. Така структура, з одного боку, свідчить про відновлення довіри до банківської системи. Все-таки, з іншого боку, при такій структурі запозичення і зниження депозитних ставок, є ризик стабільного залучення депозитів у майбутньому в достатній кількості. Проаналізовано теоретичні аспекти впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банку. Узагальнено позитивний досвід впровадження модифікованих інструментів формування фінансових ресурсів банків (зокрема, гібридні інструменти боргового фінансування банку) в загальній системі управління ресурсною базою банків є напрямки розвитку клієнтської бази банку як основного джерела фінансових ресурсів [15].

Список літератури:

1) Оноприєнко Ю. Ю. (2017). Систематизація підходів до визначення сутності категорій "фінанси банку" та "фінансові ресурси банку". Бізнес Інформ. № 7. С. 236-240.

2) Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. (2011). Банківська енциклопедія. К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання. 504 с.

3) Корнилюк Р. В. (2015). Банківська паніка в Україні: причини, динаміка, наслідки. Економіка і регіон. № 4. С. 116-123.

4) Алексеєнко М. Д. (2002). Капітал банку: питання теорії і практики. К. : КНЕУ. 244 с.

5) Чиж Н. М. (2017). Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України. Економічний форум. № 2. С. 337-343.

6) Бойко Д. І. (2016). Фінансові ресурси банку: визначення та класифікація. Вісник економіки транспорту і промисловості. Вип. 54. С. 374–377.

7) Вовчак, О. Д. (2008). Кредит і банківська справа: навч. посіб. К. : Знання. 564 с.

8) Мироненко М. Ю. (2017). Банки та банківська діяльність: підручник. Київ: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 416 с.

9) Ігнатишин М. В. (2017). Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу. Науковий вісник МДУ. Серія «Економіка». Вип. 1(7). С. 205-209.

10) Дрогоруб І. В. (2014). Взаємозв’язок дефініцій «фінансові ресурси банку», «ресурси банку», «ресурсна база банку». Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка№ 13. С. 104–108.

11) Коваль С. Л. (2012). Формування фінансових ресурсів комерційних банків. Фінанси України. №7. С. 110-115.

12) Захаркін О.О., Захаркіна Л.С., Авраменко М.О. (2017). Роль інтернет-банкінгу в розвитку ринку фінансових послуг. Причорноморські економічні студії. № 23. С. 173 – 177

13) Коваленко М. О. (2015). Економічна сутність та призначення ресурсів банку. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Вип. 1. С. 52-57.

14) Семенча І. Є. (2016). Аналіз сучасного стану активів банків та джерела їх формування. Глобальні та національні проблеми економіки. №11. С. 790-793.

15) Иевлева А. А. (2018). Современные инструменты долгового финансирования коммерческих банков: компаративный анализ. Теория и практика общественного развития. – № 5(123). С. 95–98.

Theoretical aspects of the influence of the quality of the resource base on the financial stability of the bank

Natalia Danik
Department of Economics, Management and Finance, Faculty of Natural Sciences, Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi, Mykolaiv, Ukraine
ORCID 0000-0001-5821-6232

Artur Yemelyanov
Department of Economics, Management and Finance, Faculty of Natural Sciences, Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi, Mykolaiv, Ukraine

---

Abstract: Financial resources are the main and integral part of bank resources. A banking institution, like any legal entity, requires initial and current capital to carry out economic activity. The constant lack of capital in banks has a negative impact on the availability of credit resources for other participants in the economy and their cost. The results of the study show that there is no single definition of financial resources among domestic and foreign scientists, but the interpretation of the concept of bank financial resources is very similar. The first group of scientists defines the bank's resources as the total amount of funds available in the bank, which are used to carry out active operations. The second group of scientists gives a broader definition of the essence of banking resources. They believe that a bank is a collection of own resources and "other" (borrowed) funds, which are used to carry out active operations. The third group of scientists conducts the most accurate, thorough and comprehensive definition of bank resources. According to them, bank resources are a set of own, borrowed and borrowed funds owned by the bank and used to carry out banking activities. As a result of the conducted research, analysis of three definitions given by three groups of authors, justification of the distribution of credit and deposit resources determined by the nature of attraction, management and cost of resources, the author formed his own definition of the bank's financial resources. Bank resources affect liquidity, solvency, and, accordingly, the bank's income level. Therefore, increasing the efficiency of the bank's resource provision is an important and urgent problem of the functioning of the banking system.

Key words: resources, resource base, involved resources, own resources, active operations, passive operations, bank, deposit operations, banking system.
